

Chiếc bàn ủi “con gà” nhà tôi

28 Tháng Mười, 2019

Nhờ có các chị lớn đi học mặc áo dài, cần phải ủi ngay ngắn nên nhà tôi có bàn ủi con gà khá sớm. Thời đó, quần áo nữ thường được may bằng các loại xoa như xoa Pháp, xoa suýt, nilon, xoa nhung mềm mại... dễ bị nhăn khi giặt nên cần phải ủi cho ngay ngắn.

Bàn ủi con gà được sản xuất từ Pháp cách đây khoảng 200 năm. Sau này ở Huế, khoảng năm 1930, cũng có đúc ra loại bàn ủi giống như vậy.

Bàn ủi con gà của Pháp được đúc bằng đồng có khả năng tích nhiệt từ than củi do chúng ta đốt sẵn từ bên ngoài cho vào. Do có một cái khóa hình con gà cũng bằng đồng cài lại cho chắc để khi ủi không bật tung ra trong lúc ủi đồ, nên người ta quen gọi nó là “bàn ủi con gà”.

Bên trong bàn ủi có một cái vỉ kê cao khoảng một phân, nằm vừa khít với phần đáy bàn ủi. Cái vỉ này có tác dụng giữ than cách với bàn ủi cho bàn ủi không bị nóng tấp để cháy đồ, đồng thời là chỗ chứa lớp tro tàn từ than nóng. Nếu ủi đồ nhiều, cần phải đổ than ra ngoài thay than hồng khác cho nóng.

Trong lúc ủi, thỉnh thoảng dùng cái quạt mo quạt vào hàng lỗ dưới hông bàn ủi giúp cho tro bay bớt và than nóng lên.

Ngoài ra, còn có một cái đế hình tam giác là nơi đặt bàn ủi những khi nghỉ tay để xoay trở áo quần.

Khi cả nhà đi xuống chợ ở, tôi vừa nấu bếp dầu vừa nấu bếp củi. Dầu thì cứ lặn thùng phi ra cây xăng bơm vào, rồi lặn về nhà xài. Còn củi thì chở trên què xuống, má tôi lúc nào cũng chất để dành cả chục thước củi đã được phơi khô trong nhà.

Mấy chị tôi khi nào cần ủi đồ thì dặn tôi nấu bếp củi để có than mà ủi đồ. Tôi phải lựa những loại củi chắc cây cho than lâu tàn, nếu có mừng vừa đốt lên than sẽ rất nóng mà lại lâu tàn hơn.

Có hôm mấy chị lười bắt tôi ủi đồ, nhờ vậy tôi ủi đồ cho mình luôn. Tôi được cái lạnh tay lẹ chân nên khi ủi đồ, tôi vừa ủi vừa xoay trở áo quần mà không cần đặt bàn ủi xuống. Chỉ ở chỗ khó phải căng ra ủi cẩn thận, tôi mới đặt bàn ủi xuống.

Có những lúc vội vàng, tôi gài cái khóa con gà không kỹ, vừa xách lên thì than đổ ra đất tùm lum. Lại có lần tôi quên không thử bàn ủi trước, nên bị cháy một lỗ to. Khi bỏ than vào, bàn ủi tích nhiệt rất nóng nên phải ủi qua miếng lá chuối tươi cho đến khi nó khô quéo mới an tâm mà ủi quần áo.

Sau 1975, bàn ủi con gà cũng theo tôi về trên quê. Lúc đó tôi đi học ở trường Trương Định – Gò Công. Quần áo lúc đó không có nhiều, nên lắm lúc mắc mưa, đồ giặt không kịp khô. Khuya tôi dậy nấu cơm sớm, đốt lấy than để ủi đồ. Củi than cháy chưa hết, bỏ vào bàn ủi, lúc ủi khói bay lên cay chảy nước mắt. Đã vậy quần áo còn ướt, ủi năm lần ba lượt mới khô, nếu không còn nóng phải đi thay than khác.

Lâu rồi cái khóa con gà bị lờn, cài lại không dính nên tôi phải dùng sợi dây vải cột từ tay cầm bàn ủi tròn qua đầu con gà giữ cho chặt.

Những năm tháng đó nếu không có bàn ủi con gà thì không biết làm sao, chẳng lẽ mặc đồ ướt đồ nhăn đi học, nhất là vải xoa dễ nhăn.

Rời quê lên Sài Gòn, tôi quên khuấy mất cái bàn ủi con gà thân thương. Cứ vài ba ngày tôi ủi đồ cho cô dưỡng tôi bằng bàn ủi điện, nhẹ nhàng không có khói và nhất là không sợ cháy đồ như bàn ủi than.

Nhưng khi bước ra đường, tôi lại thấy bàn ủi con gà ở một vài góc phố lúc cần đi ép nhựa giấy tờ. Họ cắt miếng nhựa đặt giấy tờ trong đó, rồi đặt miếng giấy lụa lên, đẩy

bàn ủi đi bốn phía. Sau này người ta dùng máy điện để ép nhựa, ép plastic, tôi vẫn thấy còn vài người ngồi góc đường vùi bàn ủi con gà ép nhựa giấy tờ.

Tôi nhớ, một thời những người này còn ép bì bao tập vở cho học sinh. Sau nữa có những cuốn sách quá khổ cũng nhờ bàn ủi con gà ép cho cái bì bao. Có người có thâm niên ép nhựa cả 40 năm...

Bàn ủi trở nên món đồ cổ khi người ta xài bàn ủi điện, cho nó ra rìa. Nhưng nhờ vậy, bàn ủi con gà càng tăng giá trị của nó mà theo báo chí đưa tin là có những tay săn lùng tìm mua với giá bạc tỷ.

Bàn ủi con gà có giá, nói nào ngay, cũng vì nó đặc biệt. Đó là “con gà” gắn trong bàn ủi phải là loại đồng lạnh, tức là nó không hấp nhiệt; trong bàn ủi có than, vậy mà rờ vào “con gà” vẫn không thấy nóng.

Nghe nói có một người đàn ông ở ngoài Nha Trang đã sưu tầm cả trăm cái bàn ủi than đủ loại – mà ông gọi là bộ sưu tập “*Ký ức thời thơ ấu*”. Ngoài bàn ủi con gà đủ loại với năm sản xuất khác nhau, ông còn có những loại bàn ủi khác như bàn ủi hoa sen triều Nguyễn, bàn ủi hình đầu lính La Mã, bàn ủi của Mỹ nhỏ nặng khoảng 100 gram...

Tôi không quan tâm đồ cổ vì đôi khi vật chất vô hồn, người giữ nó phải có tâm thì mới thổi hồn vào cho nó trở nên sống động. Tôi chỉ có thể nhớ đến một thời bàn ủi con gà mà lắm khi trong dòng đời trôi chảy tôi vô tình quên nó đi.

Cảm ơn sự hiện diện của cái bàn ủi con gà trong hành trình của tôi, như một người bạn đã giúp đỡ tôi những lúc cần đến...

Theo Fb DẤU QUÊ

<https://miennamvietnam.com/chiec-ban-ui-con-ga-nha-toi/>